

УДК 37.035.6:745

Гулей О. В.

старший викладач кафедри історії,
теорії музики та художньої культури
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Мовчан Р. М.

магістрант ННІ культури і мистецтв
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

З ІСТОРІЇ ПОЛІХРОМНОЇ СКУЛЬПТУРИ

У статті в історичному аспекті розглядається становлення поліхромної скульптури як одного із видів образотворчого мистецтва у різні періоди: у стародавні часи, у період розквіту ранніх цивілізацій, в епоху Античності, Середньовіччя, у добу Відродження. Велику увагу в статті приділено розвитку поліхромної скульптури у культурі й мистецтві XIX – XX століть.

Ключові слова: поліхромна скульптура, образотворче мистецтво, простір, форма, колір.

Гулей О. В., Мовчан Р. Н. Из истории полихромной скульптуры.

В статье в историческом аспекте рассматривается становление полихромной скульптуры как одного из видов изобразительного искусства в разные периоды: в древние времена, в период расцвета ранних цивилизаций, в эпоху Античности, Средневековья, в эпоху Возрождения. Большое внимание в статье уделено развитию полихромной скульптуры в культуре и искусстве XIX – XX веков.

Ключевые слова: полихромная скульптура, изобразительное искусство, пространство, форма, цвет.

Guley O. V, Movchan R. N. From the history of polychrome sculpture.

In the article, in the historical aspect, the formation of polychrome sculpture as one of the types of fine art in different periods is considered: in ancient times, during the heyday of early civilizations, in the era of antiquity, the Middle Ages, in the era of the Renaissance. Much attention is paid to the development of polychrome sculpture in the culture and art of the XIX – XX centuries.

Keywords: polychrome sculpture, fine arts, space, form, color.

Постановка проблеми. Нині ми не можемо уявити своєї буденності без мистецтва: предметів народного вжитку, образотворчого мистецтва тощо. Мистецтво настільки тісно увійшло у наше життя, що стало його повсякденним атрибутом, його втіленням і дзеркалом суспільної думки. Воно не старіє, воно завжди було і є цікавим для вивчення і пізнання людства.

Високоякісні зразки мистецтва, зібрані за весь час існування людства, дають нам змогу зазирнути в минуле й розглянути питання, пов'язані з причиною виникнення мистецтва, його метою та значенням у житті людини.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням мистецтва взагалі та скульптурою зокрема, займалися вчені найрізноманітніших спеціальностей: філологи, психологи, естетики, соціологи, мистецтвознавці, навіть кібернетики й математики. Вони аналізували, класифікували, вивчали твори мистецтва впродовж всього існування людства, намагаючись зрозуміти, яку роль відіграє мистецтво у житті людини і яке значення воно має для сучасного суспільства. У цьому контексті проблеми розвитку скульптури розглядали вчені як-от: В. Артаманов, А. Бригашевич, С. Валеріус та інші. Важливо зауважити, що до цього часу, проблемі становлення та розвитку поліхромної скульптури не присвячено окремої ґрунтовної наукової праці. Проте поліхромна скульптура побіжно розглядається науковцями у контексті дослідження інших проблем, наприклад, у розвідках Д. Горбачова, М. Каган, Л. Соколюк, К. Ушакової та інших.

Мета статті: в історичному аспекті розглянути й проаналізувати розвиток поліхромної скульптури.

Виклад основного матеріалу Протягом існування людства мистецтво супроводжувало людину і було тим складником, що прикрашав сіру буденність і надавав нового значення й цінності життя. Аналізуючи мистецькі твори маємо можливість: по-перше, досить виразно уявити побут та устрій життя минулих поколінь; по-друге, пересвідчитися, що колір в оточенні людини займає одне з важливих значень.

Варто зазначити, що колір тісно пов'язаний з формою предметів і сприймається у єдності з такими її параметрами як: висота, ширина, довжина. У відриві від форми кольору у природі не існує, так само не існує й форми у відриві від кольору. Аналіз першоджерел засвідчив, що мистецтво стародавніх цивілізацій (Шумер, Аккад, Ассирія, Вавилон, Єгипет, Еллінське мистецтво) та мистецтво часів Середньовіччя є зразками зацікавлення митців кольором у скульптурі. Колір усвідомлювався митцями і використовувався як повноцінний елемент вираження своїх творчих задумів на рівні з формою, адже колір і форма, поєднані в одному просторі, збагачують і доповнюють один одного.

Важливо відмітити, що скульптура стародавніх цивілізацій (вказаних вище) рясніли багатобарв'ям. Поліхромія в скульптурі є свідченням прагнення митцями до найвищого прояву художності своїх творів. І як

могло бути інакше, коли митців оточував такий багатий світ різнобарв'я. Чи міг художник позбавити себе такого потужного художнього засобу вираження образу як колір. Мистецтво Стародавнього Єгипту можна прослідкувати на протязі довготривалого періоду – це понад 4 тисячі років. Древній Єгипет був одним з перших класових суспільств, тож, багато з того, що дала ця культура, з'явилося в світі вперше. Роботи художників-майстрів Стародавнього Єгипту свідчать про високу естетичну культуру народу, про довершений смак і досить сформоване й завершене мистецтво. Рельєфи й стінописи повинні були прославляти силу правителів, оповідати про їх діяльність. Єгипетські художники добре відчували і передавали об'ємну форму. Вживали низький рельєф із вибраним тлом і врізане рельєфне зображення. Мистецтво Стародавнього Єгипту має місце й для індивідуальних рис творчого прояву художника, який досить широко у своїй творчій діяльності використовував можливості кольору. Яскраво виразним для нас є мистецтво Архаїки (Стародавньої Греції). Афінське суспільство являло собою демократичне суспільство з простими, відкритими відносинами, з рівною індивідуальною відповідальністю за спільну працю. Греки жили або намагалися сприймати оточуючий світ гармонійно, гармонійно вони сприймали і людину в навколишньому середовищі. Гармонія духу й тіла – чи не одне з основних гасел стародавнього грека. Протиріччя, або дуалізм духу і тіла, був йому не відомий.

Варто звернути увагу на те, що завдяки теологічному релігійному баченню мистецтво Середньовіччя змушене було вдатися до розробки нової художньої концепції, майстри відмовляючись від художніх принципів «художників-варварів» тому, що вони не відповідали ідеологічним принципам і, як результат, цей період не відзначився розвитком скульптури за класичними формами. Майстри змушені були дивитись «просто і прямо», безпосередньо трактувати форму оздоблюючи її кольором. Скульптура, і майже все образотворче мистецтво епохи Відродження, перш за все, відбивали стан душі, притаманний митцям тієї доби. Нові ідеї світогляду й бачення ролі людини у світі були виражені у творах високого художнього рівня. Так, поступово мистецькі вироби втратили своє суто релігійне чи утилітарне призначення й набули рис естетики.

Переважає більшість дослідників зазначає, що починаючи від епохи Відродження й до XX століття митці прагнули відтворювати навколишнє середовище у реалістичній манері. Таким чином, з розквітом скульптури XIX століття відбулося переосмислення ролі мистецтва у житті людства. Цей факт дає підстави стверджувати, що мистецтво набуло образного характеру; натуралістичне, дзеркальне світобачення у мистецтві другої половини XIX століття змінилося на право вільної інтерпретації.

Вважаємо необхідним підкреслити, що у мистецькому житті Європи кінця XIX – початку XX століття спостерігається надзвичайна динамічність, стрімка зміна поколінь митців, стилів, напрямків; з'явилися численні групи й мистецькі угруповання, кожне з яких сповідало свою творчу концепцію.

Дослідження вчених констатують, що в нових течіях важко виокремити яку-не будь спільну рису, очевидні різноманітність і різноплановість майстрів. Як зазначають науковці: об'єднує майстрів зазначеного вище періоду, насамперед, *авангардизм* – розрив з визнаними нормами і традиціями, бунт проти старих форм не тільки в мистецтві, але й у житті взагалі. У той же час у окремих майстрів абсолютно різним и були: з одного боку, цілі, а з іншого – тон і спрямованість протесту.

Концептуальний аналіз праць Л. Соколюк, К. Ушакової дає підстави стверджувати, що доба мистецтва кінця XIX – початку XX століття характеризується радикальним переосмисленням художньої мови. Мистецькі традиції попередників, якщо не цілком заперечувалися й нехтувалися, то, принаймні, зазнавали великих та вагомих змін і трансформацій. З огляду на викладене, відзначимо, що нові мистецькі погляди відбувалися на тлі, пов'язаному з:

- переосмисленням соціально-культурних цінностей;
- драматичними подіями – війни та соціальні страхи початку XX століття;
- появою нових філософських концепцій та досягнень психології (З. Фрейд, К. Юнг, Ф. Ніцше та інші);
- зародженням нових течій, які «революційно» змінили підхід до образотворчого мистецтва взагалі та до скульптури зокрема.

Подальший аналіз літературних джерел уможливив виокремити характерні риси образотворчого мистецтва досліджуваного періоду, що вплинули на розвиток поліхромної скульптури:

- звернення до зразків мистецтва первісної епохи;
- пріоритетною метою художників стало прагнення відмежуватися від усього «застарілого, наносного, лицемірного»;
- пошук «першоствореного, чистого».

З огляду на вищезначене, доцільно зауважити, що ці, з'ясовані вище факти, сприяли становленню й розквіту *авангарду* – мистецькому стилю, який своєю назвою об'єднав сукупність новаторських течій мистецтва кінця XIX – початку XX століття. До найбільш відомих і значних течій авангарду відносять: кубізм, конструктивізм, сюрреалізм, фовізм, супрематизм, футуризм. Численні наукові дослідження засвідчили, що авангард – стиль, який вирізняється своєю потужною експресією, новими художніми прийомами. Митцями випробовуються нові принципи бачення форми, побудови композиції. Синтез різноманітних і різнорідних матеріалів, винайденням колажу. П. Пікассо, А. Матісс, С. Далі, К. Малевич, А. Архипенко стали всесвітньо відомими представниками авангарду.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що одним з найвиразніших засобів образотворчого мистецтва часів розквіту авангарду, безумовно, було неординарне застосування кольору. Колір набув нового звучання, значення, потужності. Нерідко композиції будувались використовуючи кольорову доміную. Разом з дикими мазками, надзвичайно яскравими кольорами з високою ступінню умовності рисунку та форми, як, наприклад, у фовістів, чи, навпаки, підвищена геометричність форми виражена за допомогою локальних кольорів у кубістів.

Варто вказати, що митці, підкорюючись духу і вимогам нової епохи, швидко реагують на її потреби. Самі починають винаходити, відкривати нові творчі горизонти, нові прийоми і техніки. Здобутки в галузі машинобудування, хімії, фізики та в інших галузях надихають митців на створення нових форм, композицій. Наразі зазначимо, що *синтез* є ще однією складовою авангарду. Доказом цьому може бути поєднання матеріалів, раніше не поєднаних в одній роботі: залізо і скло, папір і дерево та інші. У зв'язку з цим, у скульптурі відбулися пошуки нових форм: естетика почала орієнтуватися на спрощення форм. Не зважаючи на те, що мистецтво переживало кризу, заперечувався класичний стиль, художники, все ж таки, знаходили для себе орієнтири і зразки для натхнення. Ними стали взірці творів народного мистецтва, яке довгий час (майже до кінця XIX століття) вважалося митцями-класиками більш низькою примітивною формою творчості. Відкриття мистецтва народів Африки, Японії, Америки стали для художників опорою і орієнтиром у власних пошуках.

Так, звичайно, у нашій уяві глибоко укорінився образ скульптури, як монохромного виду образотворчого мистецтва з високохудожніми чудовими зразками. Творів, що стали взірцями високого мистецтва для багатьох поколінь митців-послідовників. Принагідно зауважимо, що з впевненістю стверджувати, що, принаймні деякі з творів минулого не були кольоровими, ми не можемо. Адже природа за тисячоліття нищить навіть камінь, не говорячи вже про фарбу – зникненню багатьох шедеврів мистецтва ми завдячуємо часу і негативним природним умовам.

Втім, маємо достатню кількість творів поліхромної скульптури, що спонукають науковців до пошуку відповіді на низку запитання, як-от:

- яка концепція лежить в основі поліхромії в скульптурі?
- що спонукало митців минулого застосовувати колір у своїх творах?
- чому поряд з кольоровими творами митці займалися монохромною скульптурою?

Чому в мистецтві цілих епох, поліхромія в скульптурі була доміную. Наприклад, з приводу використання кольору в скульптурі Стародавньої Греції і Європейських країн Середньовіччя, й нині проводяться дискусії і точаться суперечки в колах наукової спільноти, щодо домінування поліхромії в скульптурі.

Поряд з тим, питання виникає і щодо розглянутої вище епохи авангарду: Чому при всій своїй «авангардовості», потужній креативності і безкомпромісності щодо класичних проявів у мистецтві, скульптура, у ставленні до кольору, залишається вірною, так званим, класичним формам мистецтва, сформованого здебільшого у часи Ренесансу.

Справді, дивно, що митці авангарду, які так чи інакше працювали з формою, серед них: Пабло Пікассо й Амадео Модільяні. Принагідно зазначимо, що Анрі Матісс – майстер живопису, створив вісімдесят дві скульптури. Важливо вказати, що переважна більшість митців уникають використання кольору у своїх скульптурних композиціях. (Звісно до урахування ми не беремо керамічні твори майстрів, або рельєфні колажі, у яких здебільшого присутнє використання кольорових елементів).

Дійсно, коли нас спитали б чи могли б ви пригадати яку не будь скульптурну композицію (наприклад майстра Пікассо) і чи працював він з кольором в сфері скульптури? Інтуїтивно, майже без заперечення ми відповіли б ствердно, пригадуючи нестримну харизму митця і надзвичайно вільне використання кольору у живописних і графічних творах, пошуки таких скульптурних композицій не призведуть до однозначної позитивної відповіді, бо таких творів немає.

Отже, скульптура, як і інші жанри сучасного мистецтва характеризується великим різноманіттям шкіл, стилів та течій, що зосереджені на пошуку нового. Стереотипне сприйняття скульптури відходить в минуле, відкриваючи простір для новаторських кроків, застосування нових ідей, концепцій та засобів зображення дійсності, на що великий вплив здійснюють сучасні наукові теорії. Разом з тим, вважаємо перспективним втілення власного світобачення і самовираження в усіх галузях образотворчого мистецтва, зокрема, в поліхромній скульптурі.

Висновки. У результаті дослідження мистецтва різних епох (часів перших цивілізацій, Стародавньої Греції, Середньовіччя, від періоду Відродження до наших днів) та вивчення його основних характерних рис можемо зробити висновки, що:

- по-перше, мистецтво поліхромної скульптури супроводжувало людство майже на всіх етапах його розвитку;
- по-друге, мистецтво форми в поєднанні з кольором допомагало створювати й виражати у пластичній формі ті почуття, емоції й думки, які неможливо передати інакше, ніж за допомогою синтезу художньої форми і поліхромії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артаманов В. А. Місто і монумент / В. А. Артаманов. – М. : Будвидав., 1974. – 224 с.

2. Баригашевич А. А. Основы художественного конструирования / А. А. Баригашевич, А. Р. Мельников. – Минск : Высшая школа, 1978. – 214 с.
3. Валериус С. Прогрессивная скульптура XX столетия / С. Валериус. – М. : Искусство, 1973. – 420 с.
4. Каган М. С. Філософія культури / М. С. Каган. – СПб. : ТОО ТК «Петрополь», 1996. – 416 с.
5. Культурологія. Українська та зарубіжна культура : навч. посібник / За ред. : М. М. Закович, І. А. Зязюна, О. М. Семашко та ін. – К. : Знання, 2007. – 567 с.
6. Популярная художественная энциклопедия – М. : Советская энциклопедия, 1986. – Т. 1. – 447 с
7. Соколюк Л. Проблема синтезу мистецтв та її значення в системі сучасної мистецької освіти в Україні / Л. Соколюк // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. – Харків, 1998. – Вип. 1. – С. 47-48.
8. Український авангард 1910-1930 років : Альбом / Автор-упорядник Д. О. Горбачов. – К. : Мистецтво, 1996. – 400 с.
9. Український модернізм 1910-1930 : Альбом. – Хмельницький : Галерея, 2006. – 287 с.
10. Ушакова К. В. Типологія та хронологія культури / К. В. Ушакова. – Одеса : Астропринт, 2009. – 64 с.

REFERENCES

1. Artamanov V.A. Town and Monument / VA Artamanov. - M.: Budvydav., 1974. - 224 p.
2. Barigashevich AA Fundamentals of Artistic Design / A. Barigashevich, A. R. Melnikov. - Minsk: Higher school, 1978. - 214 p.
3. Valerius S. Progressive sculpture of the twentieth century / S. Valerius. - M.: Art, 1973. - 420 p.
4. Kagan MS Philosophy of Culture / MS Kagan. - St. Petersburg : LLP TC "Petropolis", 1996. - 416 pp.
5. Culturology. Ukrainian and foreign culture: teaching. manual / ed. : M. M. Zakovich, I. A. Zyazyun, O. M. Semashko and others. - K.: Knowledge, 2007. - 567 pp.
6. Popular artistic encyclopedia - M.: Soviet Encyclopedia, 1986. - T. 1. - 447 s
7. Sokolyuk L. The problem of the synthesis of arts and its importance in the system of modern artistic education in Ukraine / L. Sokolyuk // Traditions and innovations in higher architectural and artistic education. - Kharkiv, 1998. - Vip. 1. - P. 47-48.
8. Ukrainian avant-garde 1910-1930 years: Album / Author-orderer D. O. Gorbachev. - K.: Art, 1996. - 400 p.
9. Ukrainian Modernism 1910-1930: Album. - Khmelnytsky: Gallery, 2006. - 287 pp.
10. Ushakova KV The typology and chronology of culture / K.V. Ushakov. - Odessa: Astroprint, 2009. - 64 p.

УДК 327:325.14

Гребінник Я.

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ПОЛІТИЧНА РЕАКЦІЯ КРАЇН ЄС НА МІГРАЦІЙНУ КРИЗУ

В статті розглядаються проблеми розширення думок, щодо розміщення та проживання біженців в країнах Європейського Союзу, на основі статистичних даних, звітів ЗМІ, автор розглядає політичну ситуацію в Європі та наслідки розрізненості думок по відношенню до мігрантів, між керівництвами країн загалом та ситуаціями всередині країн.

Ключові слова: біженці, міграційна політика, ЄС, міграційна криза.

Гребінник Я. Політична реакція країн ЄС на міграційну кризу.

В статье рассматриваются проблемы расслоения мыслей, по размещению и проживанию беженцев в странах Европейского Союза, на основе статистических данных, отчетов СМИ, автор рассматривает политическую ситуацию в Европе и последствия разрозненности мнений по отношению к мигрантам, между руководствами стран в целом и ситуациями внутри стран.

Ключевые слова: беженцы, миграционная политика, ЕС, миграционный кризис.

Grebnyuk Y. Political reaction of EU countries to the migration crisis.

The article deals with the problems of divergence of opinion regarding the placement and residence of refugees in the European Union, based on statistical data, media reports, the author examines the political situation in Europe and the consequences of the diversity of opinions with regard to migrants, between leaders of countries in general and situations within countries.

Key words: the refugees, migration policy, EU immigration crisis.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення викликає значний інтерес тема міграційної політики в Європейському Союзі (далі ЄС) в укладанні нових домовленостей між країнами ЄС та їх партнерами. Заходи урегулювання життя мігрантів, прийняття різних рішень в сфері міграції, надання притулку мігрантам, призводять до біполярності думок у вищих ешелонах влади країн ЄС та розширення поглядів та можливостей країн-учасниць.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вітчизняних дослідників, які вивчають тему міграційних процесів у ЄС слід відзначити Т. Гнатюк [2], О. Малиновська [4], А. Чейпеш [7], а з зарубіжних науковців ґрунтовні дослідження з даної теми, виділити можна С. Триканової [6]. и О. Царевої [7].

Метою статті є висвітлення основних тенденцій розвитку міграційної кризи, та реакції країн ЄС на нелегальних мігрантів, законодавчу протидію та спробу регулювання напливу біженців.

Виклад основного матеріалу. Міграція – це переміщення населення з постійного місця проживання, пов'язане з перетином певних меж (державних кордонів). Вона в основному має стихійний характер і декілька